

Izabela A. Dahl, *Ausschluss und Zugehörigkeit: Polnische jüdische Zwangsmigration in Schweden nach dem Zweiten Weltkrieg* (Berlin: Metropol Verlag 2013). 408 s.

Izabela A Dahls avhandling *Ausschluss und Zugehörigkeit: Polnische jüdische Zwangsmigration in Schweden nach dem Zweiten Weltkrieg* (ungefär: "Uteslutning och tillhörighet. Polsk-judisk tvångsmigration till Sverige efter andra världskriget") är en historisk och kulturveenskaplig studie av de politiska och kulturella förhållanden som rådde i Polen och Sverige under åren 1946–1947 och 1968–1972 när stora grupper av polska judar utvandrade till Sverige på grund av antisemitism i hemlandet.

Huvudfrågan för avhandlingen är vilket inflytande de historiska omständigheterna har för hur identiteten (för den polsk-judiska gruppen) konstrueras, och i vilken utsträckning politiska omvälvningar förändrar identiteten. Hennes undersökning tar tydligt avstamp i tanken att erfarenheten av Förintelsen påverkar den europeiska historien och därför också identitetskonstruktionen och berättelsen om hur det är att vara jude.

Det finns tidigare närliggande studier på området, exempelvis Julian Ilickis avhandling *Den föränderliga identiteten: Om identitetsförändringar hos den yngre generationen polska judar som invandrade till Sverige under åren 1968–1972* (Åbo 1988), och Dahl bidrar till den kunskap vi redan har men lägger också till ny kunskap genom sitt genusperspektiv, sin komparation av två olika tidpunkter, och sitt fokus på kvinnorna – en grupp som inte uppmärksammats så mycket i tidigare forskning.

Dahl använder olika typer av källmaterial för att lägga sitt identitetspusel, och rör sig ledigt över alltifrån pressmaterial från polska och svenska tidningar, till protokoll och skrivelser både i myndighetsarkiv och enskilda judiska församlingars arkiv, och slutligen intervjumaterial (muntlig historia). En fråga som inte får något tydligt svar är varför hon enbart valt två politiska inriktningar i tidningsmaterialet – liberal och kommunistisk press – och valt bort andra perspektiv. Hade vi fått en annan bild av gruppen om också andra politiska inriktningar hade inkluderats i undersökningen och hur representativa är dessa två inriktningar? En avhandling kan dock inte rymma allt, och avhandlingen står och faller inte på något sätt med detta urval.

Avhandlingen består av fyra delar: två teoretiska kapitel och två undersökningskapitel. I de två första, teoretiska, kapitlen diskuterar Dahl sina utgångspunkter som handlar om social kategorisering, identitet och intersektioner mellan nationalitet, religion och kön. Hon utgår från att tillhörighet och uteslutning är styrande för formandet av identiteten. De två teoretiska kapitlen är mycket utförliga och det är förvisso en smaksak och till viss del styrt av avhandlingsformatet, men jag hade önskat att teoridelen var lite kortare.

I det tredje kapitlet gör hon sin intressanta undersökning av polsk-judisk migration till Sverige. Det är en stor studie av tillhörighet och utslutning i den offentliga diskursen som Dahl bryter ner i mindre delar och teman som för perioden 1945–1946 handlar om så kallade *displaced persons* (fördrivna personer) och statslösa personer, repatriering (återvändande), övergångsläger, möjligheterna att få ett arbete och förhållandet till den judiska församlingen i Sverige. Den andra perioden, 1968–1972, handlar mer om antisemitiska och antisionistiska kampanjer, om exiltillvaro, och om olika organisationers arbete för gruppen.

I det fjärde kapitlet avhandlar Dahl "narrativ identitet", eller berättande identitet, så som den beskrivs av migranterna själva i intervjuer. Hon använder sig av protokoll från intervjuer gjorda direkt efter kriget (med gruppen på 1940-talet) och dessutom har hon gjort egna intervjuer av den senare gruppen. En viktig slutsats som hon drar av den här delundersökningen är att det som är gemensamt för hennes båda grupper är deras traumatiska förflutna och att det, i sin tur, har en stor inverkan på deras identitet och självbild.

Det finns några problem med avhandlingen. Ett är att det inte är helt självklart att det är en god idé att jämföra de två grupperna med varandra eftersom det är migrationsvägar vid två helt olika tidpunkter, och två grupper med ganska olika sociokulturell bakgrund. Men Dahl kan visa att det finns många likheter och beröringspunkter i deras identitetsskapande process som har med erfarenheterna av Förintelsen och med instrumentaliseringen av antisemitismen i Polen att göra och som därför motiverar en jämförelse.

Ett annat problem är frågan om den stora teoriapparaten verkligen behövs. Svaret på den frågan är ja och nej. Dahl har nytta av och använder sina teoretiska begrepp på ett bra sätt i analysen av intervjuerna, och likaså återvänder hon till sin teoretiska diskussion i slutkapitlets analys. Men i den stora empiriska undersökningen i kapitel 3 återkommer hon inte särskilt mycket till sina begrepp, men där är analysen god ändå.

Rent formellt finns det några enstaka stavfel i återgivandet av citat på svenska, som Dahl mycket generöst återger i sin notapparat, men felen är få och påverkar inte slutsatser eller tolkningar.

Mitt helhetsintryck är att Dahl har gjort en välskrivna och noggrant genomarbetad avhandling som bygger på en stor empirisk undersökning av en mängd olika källmaterial på svenska, polska, tyska och engelska. Hennes goda språkkunskaper och inläsning på många olika forskningsfält är imponerande. Dahls val av perspektiv för flyktingforskningen framåt och jag hoppas att hon får möjlighet att översätta boken till engelska så att även dem som inte läser tyska kan ta del av hennes resultat.